

Vlaanderen
is diervriendelijk

WAT IS DIERENWELZIJN?

Een begrippenkader voor wetenschap,
ethiek en beleid

Voorwoord

► Dierenwelzijn krijgt zowel in Vlaanderen als internationaal meer en meer aandacht. Dieren worden gehouden en gebruikt in uiteenlopende omstandigheden: in landbouw en aquacultuur, als gezelschapsdieren, in dierentuinen en opvangcentra en in laboratoria. Daarnaast groeit ook de maatschappelijke aandacht voor het welzijn van wilde dieren waarmee mensen in contact komen.

In al deze omstandigheden speelt dierenwelzijn een belangrijke rol en komen verschillende partijen met elkaar in contact. Al die partijen hebben uiteenlopende achtergronden, belangen en opvattingen over wat “goed dierenwelzijn” precies inhoudt. Dat kan leiden tot uiteenlopende interpretaties en soms tot discussies.

In maatschappelijke debatten over dierenwelzijn spelen bovendien menselijke emoties een belangrijke rol. Emoties zoals empathie, medeleven of verontwaardiging kunnen de publieke perceptie van het gebruik van dieren sterk beïnvloeden. Ze kunnen een belangrijke motor zijn voor aandacht, engagement en verandering. Tegelijk zijn er sterke verschillen in de emotionele reacties naargelang de persoon, de diersoort en de specifieke context. Daardoor zijn die reacties op zich geen stabiele basis voor gemeenschappelijke afspraken of beleid.

In beleidscontexten is het daarom belangrijk om een onderscheid te maken tussen emotionele reacties, ethiek en dierenwelzijn. Bij dergelijke discussies is een begrippenkader een belangrijk hulpmiddel. Het helpt beleidsmakers, handhavers, inspectiediensten, sectororganisaties en maatschappelijke partners om helder en consistent te communiceren.

Dit rapport wil bijdragen aan dat gedeelde kader. Het bundelt wetenschappelijke inzichten over dierenwelzijn en ethische overwegingen in een heldere en toegankelijke tekst. Het rapport is bedoeld als referentie voor iedereen die betrokken is bij het dierenwelzijnsbeleid in Vlaanderen.

Het biedt een overzicht van de belangrijkste concepten rond dierenwelzijn en in beperkte mate ook rond ethiek. De belangrijkste kernbegrippen in dit rapport worden toegelicht in de begrippenlijst in [Bijlage 1](#).

Een bronnenlijst nodigt de lezer uit om zich verder te verdiepen in de verschillende aspecten van dierenwelzijn.

Inhoud

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
2. Hoe is het begrip dierenwelzijn geëvolueerd?	5
2.1. Drie verschillende benaderingen	5
2.2. Vijf vrijheden	6
2.3. De vijf domeinen van Mellor	7
2.4. Positief welzijn en levenskwaliteit	8
2.5. Het dynamisch concept van dierenwelzijn	8
3. Een moderne definitie van dierenwelzijn	9
3.1. Belangrijke eigenschappen van dierenwelzijn	9
3.2. Welke diersoorten beschermen we, en waarom?	10
4. Hoe wordt dierenwelzijn gemeten?	11
4.1. Inputindicatoren (omgevings- en managementindicatoren)	11
4.2. Outputindicatoren (diergebonden indicatoren)	11
4.3. Welzijnsmetingen: geen gouden standaard	12
5. Ethiek, normen en beleid	13
5.1. Ethiek en dierenwelzijn	13
5.2. Normen	14
5.3. Minimumnormen, good practices en best practices	14
6. Besluit	16
7. Verdere lectuur	17
Bijlage 1: Begrippenlijst	18

1. Inleiding

- Dierenwelzijn is een veelzijdig en dynamisch concept. Het omvat verschillende aspecten, zoals lichamelijke gezondheid, gedrag, emoties en interactie met de omgeving. Nieuwe wetenschappelijke inzichten, maatschappelijke verwachtingen en ethische discussies hebben een invloed op de manier hoe dierenwelzijn wordt begrepen en beoordeeld.

Daardoor kunnen sectoren, professionals en burgers een andere opvatting hebben over wat “goed dieren-

welzijn” precies betekent. Dat kan leiden tot misverstanden, maar het weerspiegelt ook de complexe relatie tussen mens en dier.

Een helder en gedeeld begrippenkader is daarom belangrijk. Het ondersteunt consistente communicatie, onderbouwd beleid en de vertaling van wetenschappelijke inzichten naar praktische normen.

Het rapport behandelt volgende onderwerpen:

1. HOE IS HET BEGRIIP DIERENWELZIEN GEËVOLUEERD?

Dit deel schetst de historische ontwikkeling van het denken over dierenwelzijn en bespreekt recente evoluties, zoals de groeiende aandacht en levenskwaliteit.

2. WAT IS DIERENWELZIEN? EEN MODERNE DEFINITIE VAN DIERENWELZIEN

Verschillende wetenschappelijke benaderingen van dierenwelzijn worden toegelicht, met als doel te komen tot een hedendaagse en holistische definitie.

3. HOE WORDT DIERENWELZIEN GEMETEN?

De verschillende methoden en indicatoren voor het beoordelen van dierenwelzijn worden besproken.

4. ETHIEK, NORMEN EN BELEID: VERHOUDING TOT DIERENWELZIEN?

Dit deel bespreekt de rol van ethische waarden bij de interpretatie van dierenwelzijn en bij de ontwikkeling van normen en beleid.

2.

Hoe is het begrip dierenwelzijn geëvolueerd?

Dierenwelzijn volgt wetenschappelijke, maatschappelijke en ethische evoluties. Vandaag staat vast dat welzijn meerdere dimensies omvat die elkaar beïnvloeden. Het volgende overzicht bespreekt verschillende benaderingen om dierenwelzijn te beoordelen. Het toont hoe de visie op dierenwelzijn doorheen de tijd is geëvolueerd en hoe nieuwe wetenschappelijke inzichten het begrip verder hebben verfijnd.

2.1. Drie verschillende benaderingen

Het is moeilijk om tot een uniforme definitie van dierenwelzijn te komen. Hoewel er verschillende definities van dierenwelzijn bestaan, kunnen deze worden gegroepeerd in drie benaderingen. Die worden niet langer als afzonderlijke benaderingen gezien, maar ze vormen drie onmisbare pijlers van een holistisch welzijnsbegrip. Hiermee wordt bedoeld dat dierenwelzijn niet door één aspect wordt bepaald, maar door het samenspel van lichamelijke gezondheid, de affectieve toestand van het dier en de mogelijkheid om natuurlijk gedrag te vertonen.

BENADERING 1 DIERENGEZONDHEID EN BIOLOGISCH FUNCTIONEREN

Een dier heeft een goed welzijn wanneer het gezond is, vrij van pijn, ziekte of letsel, en fysiologisch in balans is. Lichamelijk functioneren staat centraal. Deze benadering wordt vaak gebruikt in de diergeneeskunde en in regelgeving.

Een voorbeeld

Een melkkoe zonder kreupelheid, met een goede lichaamsconditie en zonder tekenen van ziekte of chronische ontsteking. Vanuit deze benadering wordt het welzijn van het dier als goed beoordeeld, ook al zegt dit op zich nog weinig over hoe het dier zich voelt of in welke mate het zijn gedrag kan ontplooien.

BENADERING 2

NATUURLIJK LEVEN

Deze benadering focust op het vertonen van natuurlijk gedrag. Het is niet altijd duidelijk wat “natuurlijk gedrag” is, zeker bij gedomesticeerde diersoorten. Sommige gedragingen kunnen onnatuurlijk zijn en toch een positief effect hebben op het welzijn van een dier.

Een voorbeeld: een tijger die in een dierentuin speelt met een rode bal. Dat gedrag is op zich niet natuurlijk, omdat tijgers in het wild geen ballen tegenkomen. Toch kan zo'n verrijkingsobject het dier stimuleren, verveling tegengaan en positieve ervaringen mogelijk maken. Het voorbeeld toont dat het welzijn van een dier niet alleen wordt bepaald door het al dan niet vertonen van natuurlijk gedrag, maar vooral door de mate waarin het dier zijn gedragsbehoeften kan vervullen en positieve ervaringen kan opdoen.

Omgekeerd zijn niet alle natuurlijke gedragingen wenselijk, bijvoorbeeld omdat ze een negatief effect hebben op het welzijn. Daarom verschuift de focus naar gedrag dat natuurlijke behoeftes vervult, een keuzevrijheid biedt en positieve ervaringen mogelijk maakt.

BENADERING 3

EMOTIONEEL WELZIJN

In deze benadering staat de subjectieve, gevoelsmatige ervaring van het dier centraal. In het Engels wordt hiervoor de term *affective state* (affectieve toestand) gebruikt. Dieren kunnen positieve en negatieve emoties ervaren, zoals een gevoel van welbehagen, plezier, angst of frustratie. Het welzijn van een dier wordt hierbij bepaald door de balans tussen negatieve en positieve ervaringen.

Een voorbeeld

Een hond die lichamelijk gezond is en voldoende voeding krijgt, maar langdurig alleen wordt gelaten en weinig sociale of mentale stimulatie krijgt. Hoewel het dier volgens gezondheidscriteria in orde is, kan het emotionele welzijn toch laag zijn door negatieve ervaringen zoals stress of verveling.

2.2. Vijf vrijheden

Vaak wordt verwezen naar de **vijf vrijheden** van dierenwelzijn. Deze vormden eind jaren zestig een eerste basis om het dierenwelzijn te verbeteren. Ze benadrukken dat dieren:

1.

Vrij zijn van honger en dorst

2.

Vrij zijn van thermaal en fysiek ongemak

3.

Vrij zijn van pijn, verwondingen en ziekte

4.

Vrij zijn van angst en chronische stress;

5.

Vrij om normaal en soorteigen gedrag te vertonen.

De vijf vrijheden maakten duidelijk dat dierenwelzijn meer omvat dan alleen lichamelijke gezondheid. Ook gedrag en mentale toestand kregen aandacht. Daarmee vormden ze een belangrijke stap naar een meer multi-dimensionale benadering van dierenwelzijn.

In de loop der jaren werden deze 5 principes verder verfijnd op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten. Tegelijk groeide het besef dat het bij goed dierenwelzijn niet alleen gaat om het voorkomen van negatieve ervaringen, maar ook om de mogelijkheid voor dieren om positieve ervaringen te hebben.

2.3. De vijf domeinen van Mellor

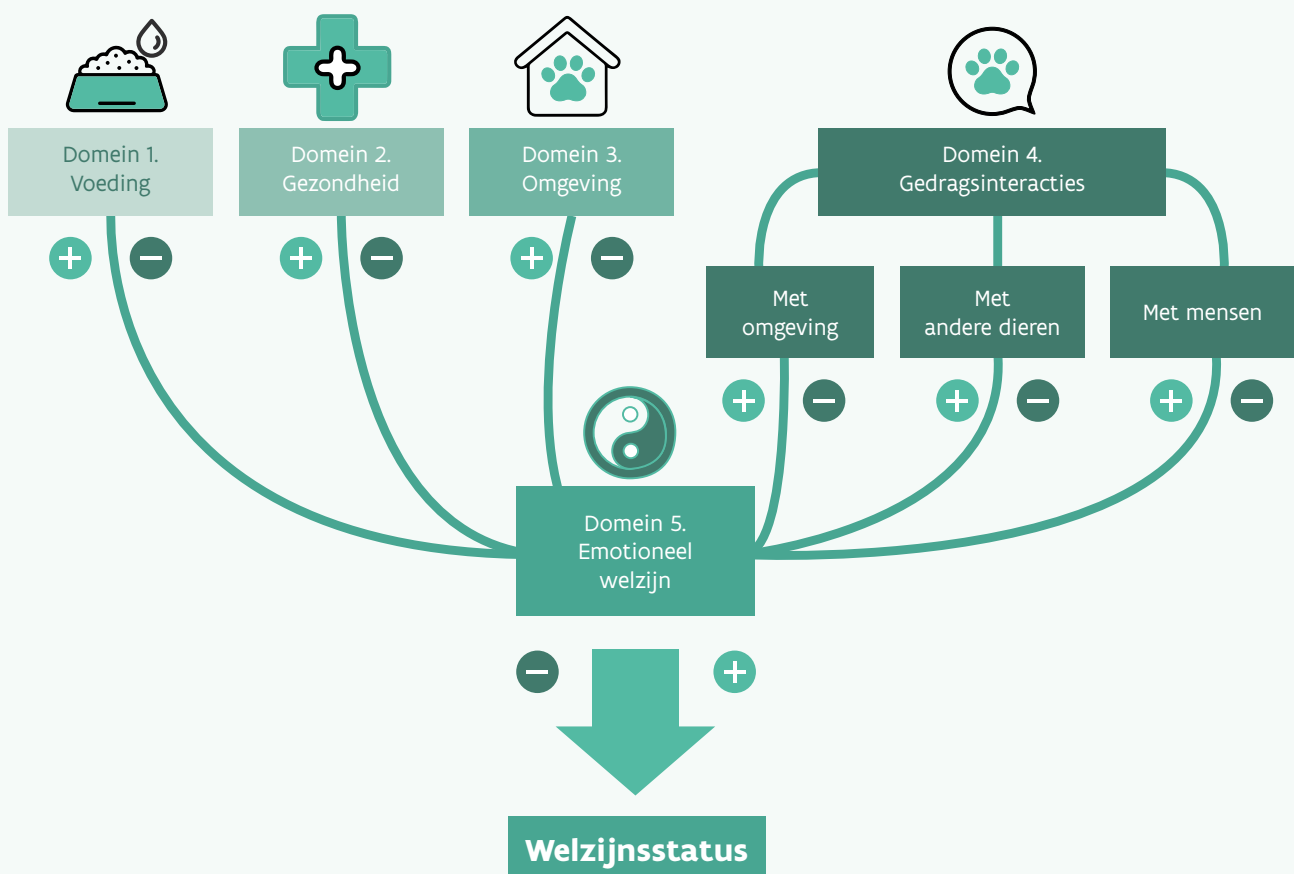
Sinds de jaren negentig wordt meer en meer gewerkt met het model van de vijf domeinen van David Mellor. Dit model bouwt verder op de vijf vrijheden, maar legt sterker de nadruk op de mentale ervaringen van dieren.

De eerste drie domeinen zijn voeding, omgeving en gezondheid, en hebben dus betrekking op de fysieke toestand van het dier. Problemen binnen deze domeinen kunnen leiden tot ongemak, ziekte of andere negatieve ervaringen die het overleven van het dier in gevaar brengen.

Het vierde domein is gedrag, en het focust op de interactie van het dier met zijn fysieke en sociale omgeving, waaronder soortgenoten en mensen.

Daarbij is er ook aandacht voor handelingsvrijheid (*agency*): de mate waarin een dier keuzes kan maken en doelgericht gedrag kan stellen. Dieren die voldoende mogelijkheden hebben om hun omgeving te verkennen en ermee om te gaan, ervaren dat ze meer controle hebben over hun situatie en kunnen beter omgaan met uitdagingen.

Het vijfde domein is de affectieve toestand van het dier, ook wel het emotionele welzijn genoemd. Dit domein omvat zowel negatieve als positieve ervaringen en wordt beïnvloed door de andere vier domeinen. Het bepaalt in belangrijke mate hoe het dier zich voelt en vormt daardoor de kern van dierenwelzijn.

▲ Figuur 1: Het welzijn van dieren wordt beïnvloed door voeding, gezondheid, leefomgeving en gedragsinteracties. Binnen elk domein kan een dier positieve (+) of negatieve (-) ervaringen beleven, die een invloed hebben op hoe het dier zich voelt. Dat noemen we het emotionele welzijn. De balans in de affectieve status bepaalt het uiteindelijke dierenwelzijn.

2.4. Positief welzijn en levenskwaliteit

Sinds de jaren 2000 krijgt het concept van positief welzijn meer aandacht binnen de dierenwelzijnswetenschap. Waar vroeger vooral werd gefocust op het voorkomen van pijn, lijden en stress, ligt de nadruk vandaag ook op het mogelijk maken van positieve ervaringen.

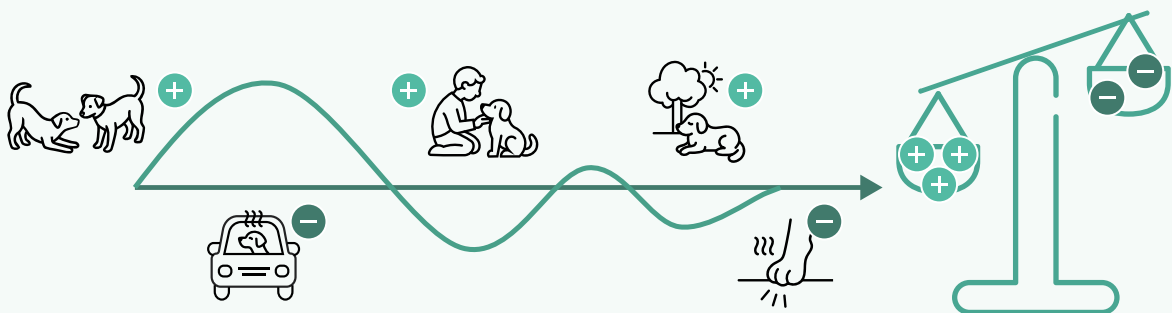
Positief welzijn vertrekt vanuit het inzicht dat dieren positieve emoties kunnen ervaren. Daarnaast is er aandacht voor handelingsmogelijkheden en keuzevrijheid. Dieren hebben een positievere mentale toestand wanneer ze actief doelen kunnen nastreven en invloed kunnen uitoefenen op hun omgeving. Ook veerkracht speelt een rol. Dieren kunnen herstellen van negatieve ervaringen wanneer daar voldoende positieve ervaringen tegenover staan.

Binnen deze benadering wordt ook het concept “**levenskwaliteit**” (*Quality of Life*) gebruikt. Daarbij wordt niet gekeken naar een momentopname, maar naar een geheel van ervaringen doorheen het leven van een dier. Centraal staat de balans tussen positieve en negatieve ervaringen.

Een leven wordt als kwaliteitsvol beschouwd wanneer positieve ervaringen voldoende aanwezig zijn en negatieve ervaringen niet overheersen. Het doel is om te streven naar “een leven dat het waard is om geleefd te worden”, dus een leven waarin dieren meer positieve ervaringen beleven dan negatieve, wat leidt tot een eerder positieve dan negatieve affectieve toestand. Een “goed leven” ontstaat wanneer de balans duidelijk overhelt naar positieve ervaringen.

2.5. Het dynamisch concept van dierenwelzijn

Dierenwelzijn wordt gezien als een dynamisch concept. Hierbij vormen kortstondige negatieve ervaringen op zich geen groot welzijnsprobleem, tenminste als ze gevolgd worden door een positieve ervaring. Zo is dorst een negatieve ervaring, die dieren stimuleert tot drinken. Het drinken stimuleert dan een positieve ervaring, namelijk het gevoel van dorst te lessen. Het is pas als de negatieve ervaringen te lang duren of te talrijk zijn, dat het welzijn in het gedrang komt. Er wordt gesproken van een goed welzijn als de balans ligt bij meer positieve ervaringen dan negatieve ervaringen over een periode. Die periode kan bijvoorbeeld een dag zijn, maar kan ook een heel leven zijn.

▲ Figuur 2: Positieve (+) en negatieve (-) ervaringen beïnvloeden voortdurend de affectieve toestand van een dier. De groene lijn (links) geeft weer hoe het emotionele welzijn daardoor doorheen de tijd kan schommelen. De weegschaal rechts illustreert dat het algemene welzijn afhangt van de balans tussen positieve en negatieve ervaringen over een bepaalde periode. Wanneer positieve ervaringen overheersen, resulteert dit in een positief welzijn.

3.

Een moderne definitie van dierenwelzijn

Gezondheid, gedrag en emoties beïnvloeden elkaar voortdurend. Normaal functioneel gedrag en een goede gezondheid gaan vaak samen met positieve emotionele ervaringen. Omgekeerd kunnen gezondheidsproblemen leiden tot negatieve emoties en gedragsveranderingen. De wetenschap evolueert daarom naar een holistische benadering van dierenwelzijn.

In dit rapport wordt dierenwelzijn daarom als volgt omschreven:

Een dier heeft een goed welzijn wanneer het lichamelijk gezond is, gedrag kan vertonen dat aansluit bij zijn behoeften, negatieve ervaringen kan beperken en positieve ervaringen kan opdoen, zodat het zich goed voelt. Het kan omgaan met de kansen en uitdagingen in zijn omgeving en beschikt daarvoor over voldoende hulpbronnen, keuzevrijheid en controle.

3.1. Belangrijke eigenschappen van dierenwelzijn

Dierenwelzijn is geen statische toestand, maar een continuüm dat kan variëren van zeer negatief tot zeer positief.

Hoewel dierenwelzijn als concept breed toepasbaar is, is de concrete invulling ervan verschillend naargelang van de diersoort. Verschillende diersoorten hebben andere fysiologische en gedragsmatige behoeften. Voor veel soorten is de wetenschappelijke kennis over welzijn bovendien nog beperkt. Daarom wordt in onderzoek soms gebruikgemaakt van het begrip *welfare by analogy*: kennis over het welzijn van één soort wordt gebruikt om hypothesen te formuleren over nauw verwante soorten.

Ook tussen individuele dieren bestaan er verschillen. Zowel gewervelde als ongewervelde dieren kunnen consistente verschillen in gedrag vertonen, vergelijkbaar met verschillen in persoonlijkheid. Die verschillen beïnvloeden hoe dieren omgaan met hun omgeving en hoe ze positieve of negatieve ervaringen beleven.

Wetgeving en welzijnsnormen kunnen nooit volledig rekening houden met individuele variatie. Ze proberen wel voorwaarden te creëren die voor zoveel mogelijk dieren een goed welzijn ondersteunen.

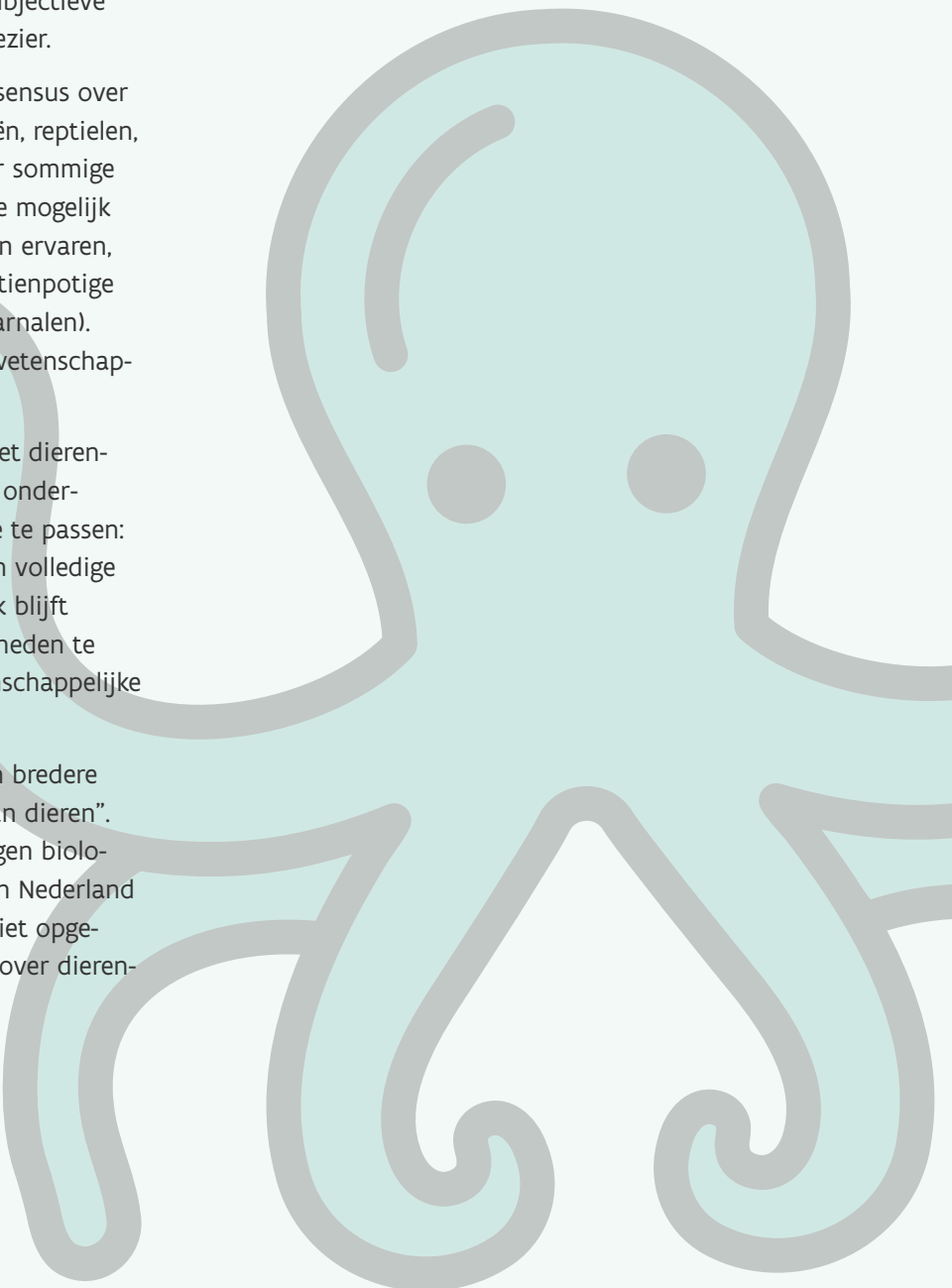
3.2. Welke diersoorten beschermen we, en waarom?

Een belangrijke vraag binnen dierenwelzijn is welke dieren morele en juridische bescherming moeten krijgen. Het concept *sentience* speelt daarbij een centrale rol. *Sentience* verwijst naar het vermogen om subjectieve ervaringen te hebben, zoals pijn, lijden of plezier.

Er bestaat een brede wetenschappelijke consensus over dat gewervelde dieren (zoals vissen, amfibieën, reptielen, vogels en zoogdieren) *sentient* zijn. Ook voor sommige ongewervelde dieren groeit het bewijs dat ze mogelijk pijn en andere subjectieve ervaringen kunnen ervaren, vooral bij koppotigen (zoals octopussen) en tienpotige kreeftachtigen (zoals krabben, kreeften en garnalen). Voor andere groepen, zoals insecten, is het wetenschappelijke bewijs momenteel minder duidelijk.

Die onzekerheid vormt een uitdaging voor het dierenwelzijnsbeleid. Daarom pleiten verschillende onderzoekers ervoor om het voorzorgsbeginsel toe te passen: dieren beschermen ook wanneer er nog geen volledige wetenschappelijke zekerheid bestaat. Tegelijk blijft verder onderzoek belangrijk om die onzekerheden te verkleinen en beleid meer en meer op wetenschappelijke kennis te baseren.

Sommige auteurs pleiten daarnaast voor een bredere benadering, zoals het concept “integriteit van dieren”. Daarbij ligt de nadruk op respect voor de eigen biologische en gedragsmatige aard van het dier. In Nederland is het concept “integriteit van dieren” expliciet opgenomen in wetgeving en beleidsdocumenten over dierenwelzijn. In Vlaanderen is dat niet het geval.

4.

Hoe wordt dierenwelzijn gemeten?

Dierenwelzijn kan niet rechtstreeks worden gemeten, omdat het gaat om wat een dier subjectief ervaart. Daarom wordt gewerkt met indicatoren die aanwijzingen geven over de welzijnstoestand van het dier. Daarbij wordt meestal een onderscheid gemaakt tussen inputindicatoren en outputindicatoren.

4.1. Inputindicatoren (omgevings- en management-indicatoren)

Inputindicatoren hebben betrekking op de omgeving en de manier waarop dieren worden gehouden en verzorgd. Voorbeelden zijn toegang tot drinkwater, voldoende licht en ventilatie, geschikte huisvesting en voldoende ruimte.

In de Vlaamse regelgeving wordt vaak gebruikgemaakt van dit type indicatoren. Daarbij gaat men ervan uit dat bepaalde omstandigheden noodzakelijk zijn om dieren een goed welzijn te geven. Wat precies “voldoende” is, dat verschilt echter per diersoort en is niet altijd exact wetenschappelijk vastgelegd.

Het voordeel van inputindicatoren is dat ze relatief objectief en eenvoudig te controleren zijn. Ze zijn beperkt in die zin is dat ze niet altijd duidelijk maken hoe een dier die omgeving daadwerkelijk ervaart.

4.2. Outputindicatoren (diergebonden indicatoren)

Outputindicatoren zijn rechtstreeks gebaseerd op het dier zelf. Het gaat bijvoorbeeld om fysiologische indicatoren (zoals hormonen of hartslagvariabiliteit), gezondheidsindicatoren (zoals lichaamsconditie of levensduur) en gedragsindicatoren (zoals exploratiegedrag of stereotiep gedrag).

Omdat elk dier individueel anders kan reageren op dezelfde omgeving, zijn outputindicatoren belangrijk om het welzijn van dieren beter te beoordelen. Traditioneel lag de nadruk vooral op negatieve fysiologische en gedragsmatige indicatoren, zoals stress of afwijkend repetitief gedrag. Vandaag groeit de aandacht voor positieve indicatoren, zoals spelgedrag, exploratie, gedragsdiversiteit en bepaalde geluidssignalen.

Het beoordelen van het emotionele welzijn blijft moeilijker. In onderzoeksomgevingen kunnen bijvoorbeeld voorkeurstesten of cognitieve bias-testen worden gebruikt om meer inzicht te krijgen in het emotionele welzijn van dieren. In de praktijk zijn zulke testen vaak moeilijk toepasbaar. Een aanvullende methode is *Qualitative Behavioural Assessment (QBA)*. Daarbij wordt gekeken naar de manier waarop een dier of een diergroep zich gedraagt, aan de hand van beschrijvende termen zoals ontspannen, nieuwsgierig of gespannen.

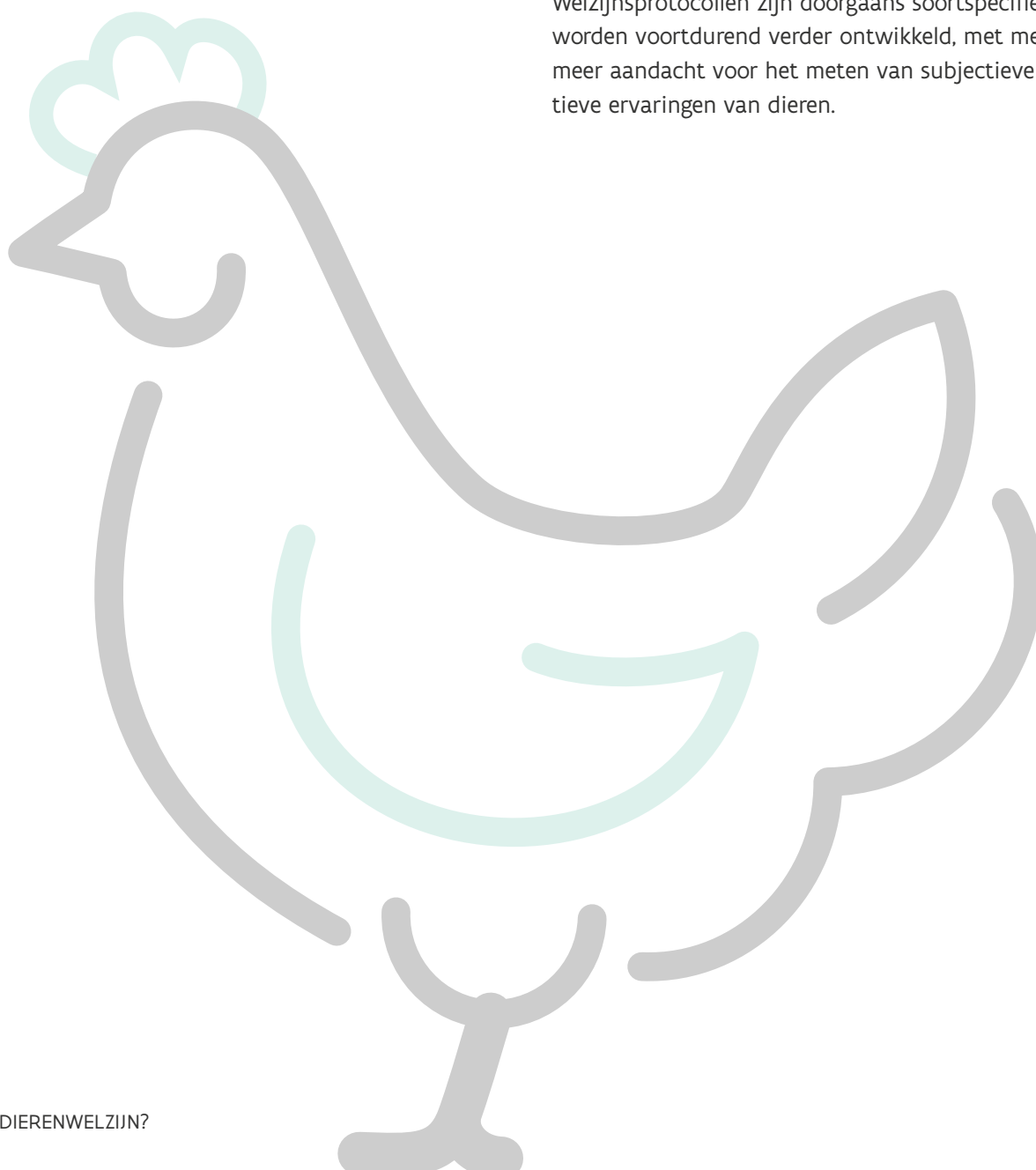
Outputindicatoren geven vaak een directer beeld van welzijn dan inputindicatoren, maar ze zijn meestal moeilijker om te interpreteren en vereisen meer expertise.

4.3. Welzijnsmetingen: geen gouden standaard

Er bestaat momenteel geen enkele indicator die dierenwelzijn volledig kan samenvatten voor alle diersoorten. Daarom wordt welzijn meestal beoordeeld op basis van een combinatie van verschillende indicatoren.

In de praktijk werden verschillende protocollen ontwikkeld om dierenwelzijn systematisch te beoordelen. In het ideale geval combineren die protocollen zowel input- als outputindicatoren. Een bekend voorbeeld zijn de *Welfare Quality*[®]-protocollen voor landbouwhuisdieren, die later ook werden aangepast voor andere diersoorten. Deze protocollen beoordelen indicatoren op het vlak van voeding, gezondheid, huisvesting en gedrag. Daarmee sluiten ze grotendeels aan bij de [vijf domeinen van David Mellor](#).

Welijnsprotocollen zijn doorgaans soortspecifiek en worden voortdurend verder ontwikkeld, met meer en meer aandacht voor het meten van subjectieve en positieve ervaringen van dieren.

5.

Ethiek, normen en beleid

5.1. Ethiek en dierenwelzijn

Dierenwelzijn kan wetenschappelijk worden onderzocht aan de hand van gezondheid, gedrag en het emotionele welzijn. Toch is dierenwelzijn niet louter een technische of objectieve kwestie. Ook ethische keuzes spelen een belangrijke rol in de manier waarop mensen dierenwelzijn begrijpen, beoordelen en vormgeven in het beleid en in de praktijk.

Verschillende ethische visies vertrekken vanuit verschillende ideeën over de morele waarde van dieren en over de relatie tussen mens en dier.

- **Antropocentrische visies:** de mens staat centraal. Dieren hebben geen eigen morele status, maar kunnen wel beschermd worden omdat mensen belang hechten aan het welzijn van dieren of omdat dit maatschappelijk wenselijk wordt gevonden.
- **Zoöcentrische visies:** dieren hebben een intrinsieke morele waarde. Het welzijn van individuele dieren wordt benadrukt. Sommige van deze benaderingen stellen dat dieren een morele status hebben die vergelijkbaar is met die van mensen.
- **Ecocentrische visies:** deze kijken breder dan het individuele dier en houden ook rekening met natuurbehoud, biodiversiteit en ecosystemen.

Er zijn niet alleen verschillende ethische visies, maar ook verschillende manieren om morele afwegingen te maken in onze omgang met dieren:

- **Utilitaristische benaderingen** beoordelen handelingen op basis van hun gevolgen. Daarbij staat het beperken van lijden en het bevorderen van welzijn centraal.
- **Dierenrechtenbenaderingen** vertrekken vanuit het idee dat dieren fundamentele rechten hebben en niet louter als middel voor menselijke doeleinden mogen worden gebruikt.
- **Contractaristische benaderingen** gaan uit van een sociaal contract. Ze kennen dieren geen zelfstandige morele status toe, maar dieren kunnen wel worden beschermd wanneer mensen daar belang aan hechten, bijvoorbeeld om economische, sociale of culturele redenen.
- **Relationele benaderingen** leggen de nadruk op de bijzondere relatie tussen mensen en dieren, en op de verantwoordelijkheden die daaruit voortvloeien, bijvoorbeeld tegenover dieren die afhankelijk zijn van menselijke zorg.
- **Natuurgeoriënteerde benaderingen** richten zich vooral op het behoud van soorten en ecosystemen, ook wanneer dat kan botsen met de belangen van individuele dieren.

Het is belangrijk om zich bewust te zijn van de wisselwerking tussen ethiek en dierenwelzijn. Ethische overtuigingen beïnvloeden vaak hoe mensen naar dierenwelzijn kijken en welke aspecten zij belangrijk vinden. Om misverstanden te vermijden, is het nuttig om een onderscheid te maken tussen wetenschappelijke uitspraken over het welzijn van dieren en ethische oordelen over hoe dieren behandeld zouden moeten worden. Beide zijn relevant, maar ze beantwoorden niet dezelfde vraag.

Zo kunnen twee personen het eens zijn dat een dier een goed welzijn heeft, maar het toch oneens zijn over de vraag of het moreel verantwoord is om dat dier te houden, te gebruiken voor onderzoek of te slachten voor voedselproductie. Het verschil van mening heeft dan betrekking op ethiek en niet op de beoordeling van het dierenwelzijn.

In andere gevallen is de afbakening minder duidelijk. Zo bestaat er discussie over de vraag of katten best binnen worden gehouden of vrije toegang tot de buitenomgeving moeten krijgen. Buitenkatten hebben vaak meer mogelijkheden om natuurlijk gedrag te vertonen, zoals exploreren, klimmen en jagen. Tegelijk lopen zij meer risico op verkeersongevallen, ziekten of verwondingen. Binnenkatten zijn doorgaans beter beschermd tegen dergelijke risico's, maar hebben mogelijk minder mogelijkheden om bepaalde gedragsbehoeften te vervullen. De beoordeling van beide systemen vereist daarom zowel wetenschappelijke kennis over dierenwelzijn als een afweging van welke welzijnsaspecten het zwaarst doorwegen.

In de praktijk combineren mensen vaak elementen uit verschillende ethische visies en benaderingen, zonder dat ze zich daarvan altijd bewust zijn. Discussies over dierenwelzijn gaan daarom niet alleen over wetenschappelijke feiten, maar ook over waarden en maatschappelijke keuzes. Om discussies te verduidelijken helpt het om deze onderliggende ethische verschillen expliciet te maken.

Ook het beleid rond dierenwelzijn vertrekt meestal niet vanuit één enkele ethische visie. Overheden proberen wetenschappelijke inzichten te vertalen naar werkbare normen en regelgeving, en houden daarbij rekening met maatschappelijke verwachtingen en met het bestaande juridische kader.

5.2. Normen

Normen vertalen ethische uitgangspunten naar concrete regels, afspraken en standaarden. Ze sturen het handelen van burgers, organisaties en overheden en kunnen zowel maatschappelijk als juridisch van aard zijn. Er zijn twee soorten normen:

- **Sociaal-culturele normen** zijn maatschappelijke verwachtingen over wat als een correcte of wenselijke omgang met dieren wordt beschouwd. Ze liggen niet altijd juridisch vast, maar ze beïnvloeden wel ons gedrag, de publieke opinie en de beleidsontwikkeling.
- **Juridische normen** zijn formele regels die door overheden worden vastgelegd in wetgeving, regelgeving of richtlijnen. Ze zijn juridisch afdwingbaar en overtredingen ervan kunnen leiden tot sancties, zoals boetes, het verlies van vergunningen of strafrechtelijke vervolging.

5.3. Minimumnormen, *good practices* en *best practices*

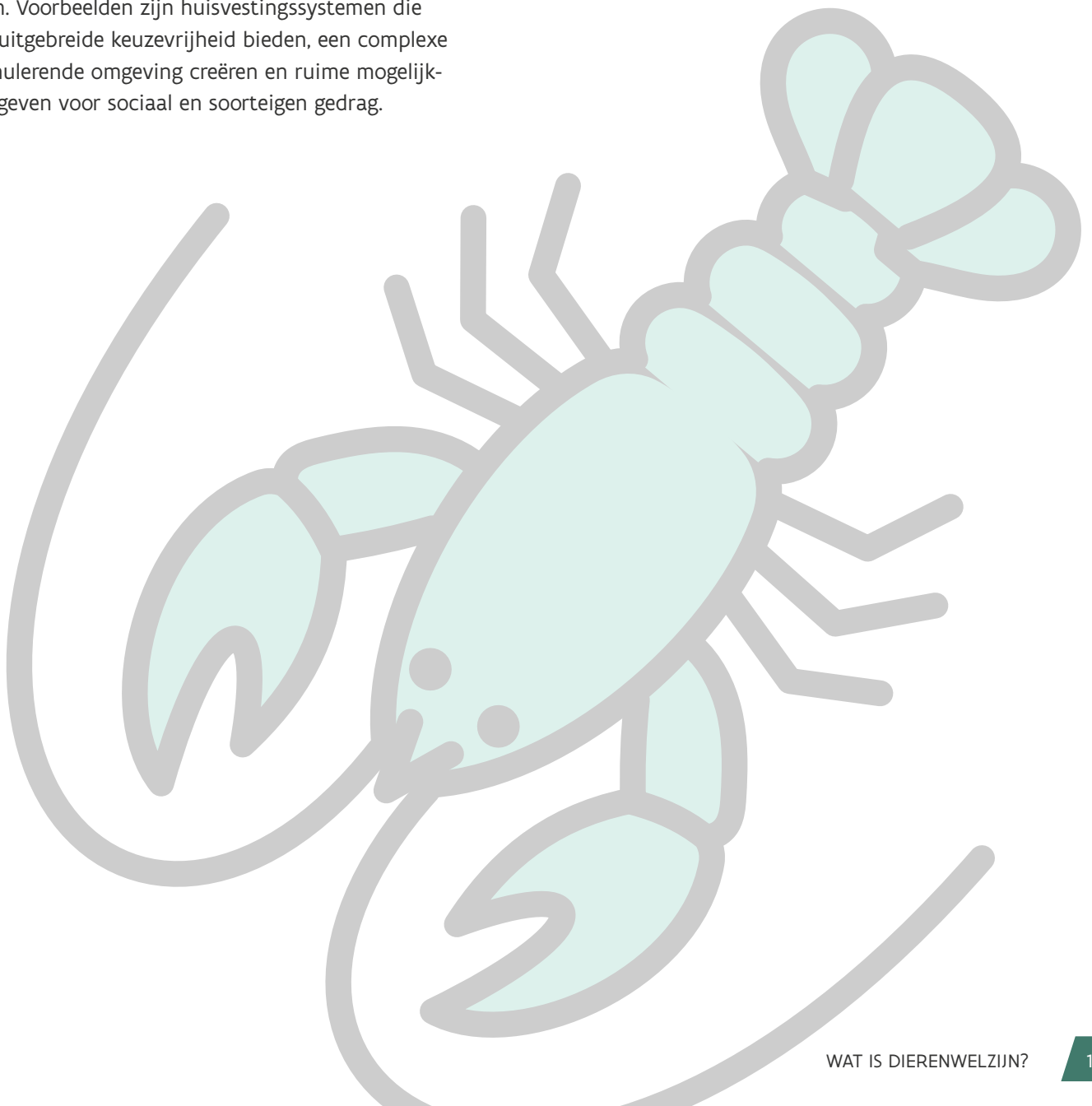
Binnen dierenwelzijn wordt er vaak een onderscheid gemaakt tussen minimumnormen, *good practices* en *best practices*. Deze niveaus weerspiegelen verschillende ambities op het vlak van dierenwelzijn en tonen aan dat dierenwelzijn zich niet alleen ontwikkelt via wetgeving, maar ook via wetenschappelijke inzichten, maatschappelijke verwachtingen en praktijkervaring.

- **Minimumnormen** vormen de wettelijke ondergrens voor dierenwelzijn. Ze leggen vast aan welke basisvereisten iedereen verplicht moet voldoen om onaanvaardbaar dierenleed te voorkomen. Vanuit het concept [levenskwaliteit](#) zouden ze minstens moeten garanderen dat dieren een leven hebben dat de moeite waard is om te leven. Voorbeelden zijn de verplichting om dieren voldoende voedsel en drinkwater te geven, te beschermen tegen vermijdbare pijn en ziekte, en te voorzien in een aangepaste huisvesting. Voorbeelden van dergelijke normen zijn opgenomen in de [Vlaamse Codex Dierenwelzijn](#) en in de Europese regelgeving over dieren.

- **Good practices** gaan verder dan de wettelijke minimumnormen. Het zijn aanbevolen praktijken die wetenschappelijke kennis en praktijkervaring vertalen naar concrete richtlijnen voor dierhouders, organisaties en sectoren. Voorbeelden zijn aanbevelingen rond verrijking van de leefomgeving, socialisatie van gezelschapsdieren of het aanbieden van extra schuil- en rustmogelijkheden bovenop de wettelijke vereisten. Het *EU Zoos Directive Good Practices Document* en de Vlaamse [huisdierwijzers](#) zijn hiervan voorbeelden.
- **Best practices** beschrijven de omstandigheden die volgens de huidige kennis het meest gunstig zijn voor het welzijn van een bepaalde diersoort. Ze vormen een streefbeeld voor een hoog niveau van dierenwelzijn en sluiten aan bij het streven naar een goed leven, waarin positieve ervaringen duidelijk overheersen. Voorbeelden zijn huisvestingssystemen die dieren uitgebreide keuzevrijheid bieden, een complexe en stimulerende omgeving creëren en ruime mogelijkheden geven voor sociaal en soorteigen gedrag.

Alleen minimumnormen zijn juridisch bindend. *Good practices* en *best practices* functioneren vooral als professionele en maatschappelijke normen die richting geven aan een verdere verbetering van het dierenwelzijn.

Tussen deze niveaus bestaat er een voortdurende wisselwerking. Nieuwe inzichten ontstaan vaak eerst in onderzoek of door praktijkervaring en krijgen vorm als *best practices*. Wanneer ze breder worden toegepast en ondersteund door wetenschappelijke evidentie, kunnen ze uitgroeien tot *good practices*. Sommige daarvan kunnen uiteindelijk worden opgenomen in wetgeving en evolueren tot minimumnormen wanneer er voldoende wetenschappelijke onderbouwing en maatschappelijk draagvlak bestaat.

6. Besluit

EEN MULTIDIMENSIONAAL CONCEPT

Dierenwelzijn is een dynamisch en multidimensionaal concept dat verschillende, onderling verbonden aspecten omvat, zoals gezondheid, gedrag en het emotionele welzijn. De wetenschappelijke visie op dierenwelzijn is tijdens de voorbije decennia sterk geëvolueerd.

Vroeger lag de nadruk vooral op het voorkomen van pijn, lijden en stress, maar vandaag is er ook meer aandacht voor positieve ervaringen, levenskwaliteit en veerkracht. Modellen zoals de vijf domeinen van David Mellor helpen om positieve en negatieve ervaringen die het welzijn beïnvloeden in kaart te brengen en welzijn zowel op korte als op lange termijn te beoordelen.

BEOORDELEN MET EEN COMBINATIE VAN INDICATOREN

Het welzijn van dieren kan wetenschappelijk worden onderzocht en beoordeeld, maar het kan nooit volledig worden samengevat in één enkele maat of indicator. Voor een goede welzijnsbeoordeling is daarom altijd een combinatie van verschillende indicatoren nodig, met aandacht voor soortspecifieke en individuele verschillen.

DIERENWELZIJN IS OOK EEN ETHISCHE KWESTIE

Tegelijk is dierenwelzijn niet alleen een wetenschappelijke of technische kwestie. Ook ethische keuzes spelen een belangrijke rol. Verschillende mensen en organisaties kunnen andere opvattingen hebben over de morele waarde van dieren en over de manier waarop belangen van mensen, dieren en natuur tegen elkaar moeten worden afgewogen. Daardoor ontstaan soms discussies of spanningen, ook wanneer er overeenstemming bestaat over de wetenschappelijke feiten.

Het doel van ethische reflectie binnen dierenwelzijnsbeleid is niet om alle meningsverschillen weg te nemen, maar wel om onderliggende waarden en uitgangspunten expliciet te maken. Dat maakt de besluitvorming transparanter en ondersteunt het overleg tussen verschillende betrokken actoren.

MINIMUMNORMEN, GOOD PRACTICES EN BEST PRACTICES

Normen spelen daarbij een belangrijke rol. Ze vertalen wetenschappelijke inzichten en ethische afwegingen in concrete verwachtingen, richtlijnen en regels. Het onderscheid tussen minimumnormen, *good practices* en *best practices* maakt het mogelijk om zowel een wettelijke ondergrens vast te leggen als ruimte te laten voor verdere verbetering en innovatie.

EEN REFERENTIEKADER VOOR DIERENWELZIJN

Dit basisdocument wil een gedeeld referentiekader bieden voor dierenwelzijn binnen de Vlaamse context. Door wetenschappelijke kennis, ethische duiding en beleidsmatige vertaling samen te brengen, wil het bijdragen aan een consistente communicatie en een transparante beleidsontwikkeling rond dierenwelzijn.

Het document vormt geen eindpunt, maar een basis voor verdere dialoog, ontwikkeling van normen en beleidskeuzes, in een context van voortschrijdende wetenschap en veranderende maatschappelijke verwachtingen rond dierenwelzijn.

7. Verdere lectuur

De volgende bronnen werden gebruikt bij het schrijven van het document.

Er zijn daarnaast uiteraard nog veel andere relevante werken over dit thema.

- Arndt, S. S., Goerlich, V. C., & van der Staay, F. J. (2022). A dynamic concept of animal welfare: The role of appetitive and adverse internal and external factors and the animal's ability to adapt to them. *Frontiers in Animal Science*, 3, 908513. <https://doi.org/10.3389/fanim.2022.908513>
- Broom, D. M. (2011). Animal welfare: Concepts, study methods and indicators. *Journal of Veterinary Medical Education*, 38(4), 332–336. <https://doi.org/10.3138/jvme.38.4.332>
- Browning, H. (2022). Assessing measures of animal welfare. *Biology & Philosophy*, 37, Article 24. <https://doi.org/10.1007/s10539-022-09862-1>
- Browning, H., & Veit, W. (2022). The sentience shift in animal research. *The New Bioethics*, 28(4), 299–314. <https://doi.org/10.1080/20502877.2022.2126064>
- Dawkins, M. S. (2004). Using behaviour to assess animal welfare. *Animal Welfare*, 13(Suppl. 1), S3–S7. <https://doi.org/10.1017/S0962728600014317>
- Duncan, I. J. H. (1993). Welfare is to do with what animals feel. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 6 (Suppl. 2), 8–14.
- Fraser, D. (1995). Science, values and animal welfare: Exploring the “inextricable connection.” *Animal Welfare*, 4(2), 103–117. <https://doi.org/10.1017/S0962728600017516>
- Fraser, D. (1999). Animal ethics and animal welfare science: Bridging the two cultures. *Applied Animal Behaviour Science*, 65(3), 171–189. [https://doi.org/10.1016/S0168-1591\(99\)00090-8](https://doi.org/10.1016/S0168-1591(99)00090-8)
- Fraser, D., Weary, D. M., Pajor, E. A., & Milligan, B. N. (1997). A scientific conception of animal welfare that reflects ethical concerns. *Animal Welfare*, 6(3), 187–205. <https://doi.org/10.1017/S0962728600019795>
- Mellor, D. J. (2016). Updating animal welfare thinking: Moving beyond the “Five Freedoms” towards “a life worth living.” *Animals*, 6(3), 21. <https://doi.org/10.3390/ani6030021>
- Mellor, D. J., & Beausoleil, N. J. (2015). Extending the ‘Five Domains’ model for animal welfare assessment to incorporate positive welfare states. *Animal Welfare*, 24(3), 241–253. <https://doi.org/10.7120/09627286.24.3.241>
- Mellor, D. J., Beausoleil, N. J., Littlewood, K. E., McLean, A. N., McGreevy, P. D., Jones, B., & Wilkins, C. (2020). The 2020 Five Domains Model: Including human–animal interactions in assessments of animal welfare. *Animals*, 10(10), 1870. <https://doi.org/10.3390/ani10101870>
- Moberg, G. P. (2000). Biological response to stress: Implications for animal welfare. In G. P. Moberg & J. A. Mench (Eds.), *The biology of animal stress: Basic principles and implications for animal welfare* (pp. 1–21). CABI Publishing. <https://doi.org/10.1079/9780851993591.0001>
- Nussbaum, M. C. (2006). The moral status of animals. *Chron High Educ*, 3;52(22):B6–8.
- Ohl, F., & van der Staay, F. J. (2012). Animal welfare: At the interface between science and society. *The Veterinary Journal*, 192(1), 13–19. <https://doi.org/10.1016/j.tvjl.2011.05.019>
- Palmer, C., & Sandøe, P. (2011). Animal ethics. In M. C. Appleby, J. A. Mench, I. A. S. Olsson, & B. O. Hughes (Eds.), *Animal welfare* (2. ed., pp. 1–12). CABI Publishing.
- Rault, J. L., Bateson, M., Boissy, A., Forkman, B., Grinde, B., Gyax, L., Harfeld, J. L., Hintze, S., Keeling, L. J., Košťál, L., Lawrence, A. B., Mendl, M. T., Miele, M., Newberry, R. C., Sandøe, P., Špinka, M., Taylor, A. H., Webb, L. E., Whalin, L., & Jensen, M. B. (2025). A consensus on the definition of positive animal welfare. *Biology Letters*, 21(1), 20240382. <https://doi.org/10.1098/rsbl.2024.0382>
- van der Staay, F. J., Goerlich, V. C., Meijboom, F. L. B., & Arndt, S. S. (2025). Animal welfare definitions, frameworks, and assessment tools: Advancing the measurement and laying the foundation for improved animal welfare through a three-step approach. *Animal Welfare*, 34, e30. <https://doi.org/10.1017/awf.2025.23>
- Veissier, I., & Forkman, B. (2008). The nature of animal welfare science. *Annual Review of Biomedical Sciences*, 10, T15–T26. <https://doi.org/10.5016/1806-8774.2008>
- Yeates, J. W., & Main, D. C. J. (2008). Assessment of positive welfare: A review. *The Veterinary Journal*, 175(3), 293–300. <https://doi.org/10.1016/j.tvjl.2007.05.009>

Bijlage 1: Begrippenlijst

Affectieve toestand:

Het emotionele welzijn of de subjectieve ervaring van een dier, zoals comfort, plezier, angst, frustratie of pijn. Affectieve toestanden kunnen positief of negatief zijn en vormen een belangrijk onderdeel van dierenwelzijn.

Best practices:

Praktijken die volgens de huidige kennis het meest gunstig zijn voor het welzijn van een dier. Ze gaan verder dan wettelijke minimumnormen en gelden vaak als streefdoel binnen een sector, met als doel een goed leven.

Dierenrechten:

Een ethische benadering die stelt dat dieren fundamentele rechten hebben en niet louter als middel voor menselijke doeleinden mogen worden gebruikt.

Dierenwelzijn:

De toestand van een dier zoals die wordt bepaald door zijn gezondheid, gedrag, emoties en interactie met de omgeving. Een dier heeft goed welzijn wanneer het lichamelijk gezond is, gemotiveerd gedrag kan vertonen en in staat is om adequaat om te gaan met de kansen en uitdagingen in zijn omgeving.

Ethiek:

De studie van waarden en normen die richting geven aan wat mensen als juist of wenselijk beschouwen in hun omgang met dieren. Ethiek speelt een belangrijke rol bij het interpreteren van dierenwelzijn en bij het vastleggen van normen en regelgeving.

Five Domains Model (Vijf domeinen):

Model voor het beoordelen van dierenwelzijn op basis van vijf domeinen: voeding, omgeving, gezondheid, gedrag en het emotionele welzijn (of affectieve toestand). De eerste vier domeinen beïnvloeden samen het emotionele welzijn van het dier.

Good practices:

Aanbevolen praktijken die verder gaan dan de wettelijke minimumnormen en bijdragen aan een hoger niveau van dierenwelzijn.

Inputindicatoren:

Indicatoren die betrekking hebben op de omgeving en de omstandigheden waarin dieren worden gehouden, zoals huisvesting, voeding, water, ruimte of klimaat.

Levenskwaliteit (Quality of Life):

De algemene kwaliteit van het leven van een dier, beoordeeld op basis van de balans tussen positieve en negatieve ervaringen over een langere periode.

Outputindicatoren (diergebonden indicatoren):

Indicatoren die rechtstreeks betrekking hebben op het dier zelf, zoals gezondheid, gedrag of fysiologische kenmerken.

Sentience:

Het vermogen om subjectieve ervaringen te hebben, zoals pijn, lijden, comfort of plezier.

Vijf vrijheden:

Historisch kader dat vijf basisvoorwaarden formuleert om negatieve ervaringen zoals honger, dorst, pijn en angst te vermijden.

Welfare by analogy:

Benadering waarbij kennis over het welzijn van één diersoort wordt gebruikt om hypothesen te formuleren over nauw verwante soorten.

Welzijnsindicator:

Een meetbare indicator die informatie geeft over het welzijn van een dier. Welzijnsindicatoren kunnen betrekking hebben op de omgeving van het dier (inputindicatoren) of op het dier zelf (output-indicatoren).

COLOFON

AUTEURS

Jeroen Stevens, Hilde Vervaecke, Stef Aerts (Odisee Hogeschool)
Een uitgave van de afdeling Dierenwelzijn, Departement Omgeving

LAYOUT EN TAALADVIES

Team communicatie, Departement Omgeving

WIJZE VAN CITEREN

Stevens J. Vervaecke H., Aerts S. (2026). *Wat is Dierenwelzijn?*
Een begrippenkader voor wetenschap, ethiek en beleid.
Odisee Hogeschool in opdracht van de afdeling Dierenwelzijn,
Departement Omgeving.

DEPOTNUMMER

D/2026/3241/302

CONTACT

Met vragen of opmerkingen kun je altijd terecht bij
dierenwelzijn@vlaanderen.be
www.vlaanderen.be/dierenwelzijn

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Toon Denys, secretaris-generaal Departement Omgeving
Koning Albert-II laan 15 bus 553, 1210 Brussel (postadres)
vlaanderen.be/omgeving